
Review

Author(s): D. D.

Review by: D. D.

Source: *Ekonomisk Tidskrift*, Årg. 1 (1899), pp. 241-248

Published by: Wiley on behalf of The Scandinavian Journal of Economics

Stable URL: <http://www.jstor.org/stable/3436869>

Accessed: 24-06-2016 19:20 UTC

Your use of the JSTOR archive indicates your acceptance of the Terms & Conditions of Use, available at
<http://about.jstor.org/terms>

JSTOR is a not-for-profit service that helps scholars, researchers, and students discover, use, and build upon a wide range of content in a trusted digital archive. We use information technology and tools to increase productivity and facilitate new forms of scholarship. For more information about JSTOR, please contact support@jstor.org.

The Scandinavian Journal of Economics, Wiley are collaborating with JSTOR to digitize, preserve and extend access to *Ekonomisk Tidskrift*

KARL HILDEBRAND. *Arbetarnes föreningsrätt* (I vår tids lifsfrågor, utgifna af Sidney Alrutz, 1899, häft. 3. Stockholm 1899).

HARALD HJÄRNE. *Norrlands arbetarefråga*. Föredrag hållet å Gillesalen i Uppsala den 25 April 1899. Uppsala 1899.

Båda dessa skrifter hafva föranledts af den konflikt, som ägt rum och delvis ännu äger rum mellan arbetsgifvare och arbetare vid de norrländska sågverken.

Docenten Hildebrands arbete söker uppvisa, att arbetarnes fria föreningsrätt är ett nödvändigt villkor för att skapa ett bättre tillstånd mellan arbetsgifvare och arbetare, och att det fördenskuil är ett bestämdt statsintresse att skydda densamma. Genom storindustriens utveckling har det gamla patriarkaliska förhållandet mellan arbetare och husbönder för det mesta försvunnit. Att dess funktion skulle komma att öfvertagas af en så att säga likartad anordning af förhållandet mellan arbetsgifvare och arbetare, anser förf. ej vara att påräkna, ehuru han finner, »att om arbetsgifvare äga förmåga att i förväg tänka på arbetarnes behof och af eget initiativ söka förbättra deras ställning, så är detta nog det bästa». Det blifver i stället arbetarnes egen sak att bevaka sina intressen gent emot arbetsgifvarne. Men för att kunna effektivt göra detta, måste de vara organiserade, och denna organisering förutsätter med nödvändighet den fria föreningsrätten. Ifrågavarande organisering sker genom bildande af fackföreningar, som hvar för sig omfatta alla arbetare inom samma yrke inom landet. Dessa fackföreningar framkalla organisationer bland arbetsgifvarne, och när detta stadium nåtts blifva strejker sällsyntare; skiljedomstanken banar sig fram. Det är nämligen just, då arbetarne icke äro organiserade eller deras organisation ej nått tillbörlig utveckling och frihet, som strejkmanien rasar som häftigast. Äfven i vårt land har en dylik organisering af arbetarne börjat och nått ett godt stycke i utveckling. Den har egt rum under socialismens egid, och den i augusti förra året hållna fackföreningskongressen har beslutit en fullständig sammanslutning af fackföreningar och socialdemokrati. Tvångsmedlet därvidlag är medgifvande åt fackförening att få tillhöra den s. k. landsorganisationen, eller sammanslutningen af landets fackföreningar till ett större helt, äsyftande bland annat inbördes understöd fackföreningarne emellan vid strejker och lockouter. Ty fackförening, som ingår i i landsorganisationen, är skyldig att inom tre år efter inträdet ansluta sig till socialdemokratiska partiet. Förf. finner detta arrangemang högeligen beklagligt, »emedan det orsakar sammanblandning af två helt olika rörelser».

Faran häraf får dock icke, menar förf., öfverdrifvas. Det finnes redan mycket moderata element bland socialisterna och genom intvingande af hittills utomstående fackföreningar uti socialdemokratiska partiorganisation förstärkas dessa. Om förhållandena få ostördt utveckla sig, kommer därför ett af två ting att inträffa: antingen får den gemensamma fackliga och politiska rörelsen en moderat färg, eller också uppstår inom ganska kort tid en skism mellan fackföreningsrörelsen och socialdemokratien. Men ett villkor för denna utveckling är arbetarnes fulla frihet att taga föreningsväsendet om hand. Skulle åter arbetsgifvarne försöka vidtaga åtgärder för att spränga ifrågavarande sammanslutning, skulle icke blott ytterlighetsmännen inom socialdemokratien få öfvertaget, utan ock fackföreningar och socialdemokrati gjutas fastare tillsammans. Det bästa arbetsgifvarne, äfven från sin egen ståndpunkt, kunna göra, är alltså, att låta arbetarna själfva sköta om saken. Äfven oberoende af förhållandet till socialdemokratien tala, enligt förf., såväl klokhet som plikt känsla för, att arbetsgifvarne afhålla sig från att hindra utvecklingen af arbetarnes fackföreningar. Då den positiva rätten ännu icke fullständigt reglerar förhållandet mellan arbetsgifvare och arbetare, böra dessa luckor fyllas genom båda parternas fria beslut, därvid förf. tänkt sig utvecklingen fortgå på följande sätt. Arbetsgifvarne sammansluta sig efter yrken. Förhandlingar om löner, arbetstid m. m. ske genom arbetsgifvarnes och arbetarnes organisationer. Därvid komma de båda parternas maktsfärer att på rationellt sätt begränsas. Arbetsgifvarne få rätt att kräva af arbetarne »lydnad och disciplin i allt, som direkt rör arbetet och dess ledning». »Arbetsgifvaren måste tillbaka-visa hvarje försök från arbetarnes sida att lägga sig i tillverkningens eller förvaltningens detaljer, att bestämma om tjänstemäns tillsättning o. d.». »Arbetsgifvaren bör om möjligt skydda arbetare, hvilka icke vilja ingå i fackförening, i deras rätt till arbete». Men arbetsgifvaren bör ej låta arbetarnes åsikter — religiösa, politiska eller sociala — få något inflytande vid antagande eller afskedande af arbetare. Ej heller böra arbetsgifvarne göra några ingrepp i arbetarnes föreningsfrihet. Om så staten gör sin plikt i olika riktningar med hänsyn till förhållandet mellan arbetare och arbetsgifvare, komma äfven därigenom arbetsgifvarne fördelar till godo. Om sålunda fackföreningarne få en erkänd rättslig ställning, kunna de t. ex. i vissa fall göras ansvariga för skada, förorsakad af dess medlemmar.

Af förestående referat framgår, hvilket förf. äfven uttryckligen betonar, att det icke varit hans mening att yttra sig om de konflikter, som varit anledningen till hans skrift. Han har nämligen ej varit i tillfälle att

göra de undersökningar på ort och ställe, som varit erforderliga, för att han skulle kunna fälla ett bestämdt omdöme om dessa konflikter. Ett omdöme faller han dock, och det är, att, om de norrländska arbetsgifvarne ej vilja medgifva arbetarne mer än att bilda lokala fackföreningar med inbördes sammanslutning blott inom ett visst distrikt och med förbud för vissa åsikter att vara representerade¹, då hafva arbetsgifvarne gjort ett ingrepp i arbetarnes föreningsfrihet, och då är ock deras förfarande fördömligt.

Förf. synes icke blott mena, att arbetarne böra i lag tillerkännas en så godt som oinskränkt föreningsrätt, utan ock att arbetsgifvarne under alla förhållanden handla moraliskt orätt, om de söka tvinga arbetarne att afstå från att begagna sig af denna föreningsrätt.

Denna ståndpunkt är dock näppeligen hållbar. Redan fordran på en så oinskränkt föreningsrätt är oförenlig med de principer, som göra sig gällande i de moderna lagstiftningarna. Man kan ju säga, att dessa äro byggda på vissa allmänna principer, såsom att en hvar skall ega befogenhet att förvärfva och besitta hvad egendom som helst, aftalsfrihet, föreningsfrihet m. m. Men då bör ock tillfogas, att detta är principer med viktiga undantag, fastställda med hänsyn till särskilda förhållanden. Den hos oss planerade inskränkningen i aktiebolags förvärf af viss jordegendom är ju ett undantag från den förstnämnda principen, hvilket bl. a. motiveras af hänsyn till de ekonomiskt svagares intressen. Det förbud att använda fullvuxna arbetare utöfver en viss maximitid, som förefinnes i flere lagstiftningar, innebär ju ett »ingripande» i den abstrakta principen om aftalsfriheten. Detsamma gäller om det i många lagstiftningar förekommande förbudet mot s. k. truck, eller arbetslöners utbetalande i annat än penningar. På samma sätt förhåller det sig med principen om föreningsrätt. Äfven i de fall, då föreningars syften icke äro brottsliga, anser sig lagstiftningen kunna förbjuda dem, där sådant påfordras af viktiga intressen. Så t. ex. har Förenta Staternas unionslagstiftning förbjudit karteller och trusts, ehuru deras hufvudsyfte, — att upprätthålla priserna på de i kartellen ingående företagens produkter — ju icke i och för sig är något fördömligt, utan kan vara rent af till nytta för det allmänna. Men den makt, som kartelleringen medför, kan missbrukas och har missbrukats, och till skydd för konsumenternas intressen hafva dessa föreningar därför förbjudits, utan att detta på den grund betecknats såsom otillbörligt, att det innebär en inskränkning

¹ Förf. upptager bland de förutsatta ingreppen äfven, att arbetsgifvarcombud skulle finnas i fackföreningarnes styrelser, men denna fordran hafva åtminstone de norrländska arbetsgifvarne i Sundsvallstrakten icke uppställt.

af föreningsrätten. Under liknande förhållanden kunde naturligtvis en inskränkning af arbetarnes föreningsrätt vara påkallad. Om t. ex. föreningar för anställande af allmänna strejker i politiskt syfte bildades, finnas lika goda skäl för lagstiftningen att förbjuda dem som att förbjuda karteller och trusts.

Äfven då staten icke förbjuder en viss handling, innebär detta icke alltid, att det är för staten likgiltigt om den företages eller icke. Frånvaron af förbud kan bero på faktiska förhållanden, som göra det svårt att finna en för förbudets effektiva genomförande användbar form, eller på antagandet, att individerna själfva skola kunna förhindra dylik handling, där den är skadlig. I allmänhet är det ju önskligt, att staten lämnar de enskilde så fritt spelrum som möjligt, enär det alltid är för samhällets sunda utveckling bättre, att ett visst resultat vinnes genom de enskildes fria åtgöranden än genom statens ingripande. När sålunda de fordom allmänt förekommande bestämmelserna om räntemaximum afskaffades eller mildrades, utan att något annat förbud mot ocker sattes i stället, skedde detta icke på den grund, att det för staten vore likgiltigt, om ocker bedrefs eller icke, utan anledningen var, dels att räntemaximum icke blott var för affärlifvet skadligt, utan äfven visat sig icke kunna motverka ocker, dels att lagstiftaren ej då kunde finna något annat lämpligt medel för att förhindra ocker; numera har man, som bekant, i flera länder ansett sig böra tillgripa ett nytt sådant. När Englands arbetareskyddslagstiftning begränsar arbetstiden blott för minderårige och kvinnor, så innebär detta icke, att det vore för staten likgiltigt, om fullvuxna manliga arbetare sysselsättas under en öfverdrifvet lång arbetstid, utan blott att staten ansett, att dessa arbetare kunna själfva skydda sig mot dylik öfveransträngning. Fastän vår lag icke förbjuder karteller, kan den ej anses vilja gifva helgd åt hvarje användning af denna föreningsform; frånvaron af förbudet innebär, som sagdt, icke detta. Om t. ex. alla producenter inom en viss yrkesgren slöte sig tillsammans till en kartell för att öfver höfvan uppdrifva priset på deras alster, så stode det visst icke i strid med lagstiftarens syften, om konsumenterna bildade en ring och förelade dessa producenter att utträda ur denna kartell vid äfventyr, att konsumenterna i annat fall skulle köpa ifrågavarande varor från utlandet och sålunda ruinera kartellens medlemmar. Och på samma sätt förhåller det sig med arbetarekartellen eller fackföreningen. Hvarje dylik får icke anses af staten auktoriserad redan därigenom, att staten medgifvit arbetarne föreningsrätt, och åtgärder från arbetsgifvarnes sida, för att tvinga arbetarne att utgå ur en fackförening, kan icke under alla förhållanden be-

traktas såsom otillbörliga. Om så är fallet eller icke, beror på föreningens karakter och syften.

Icke ens arbetarne själfva hafva velat godkänna konsekvenserna af den af förf. uppställda normen. En engelsk fackförening söker i allmänhet att vinna alla arbetare inom yrket till medlemmar. Lyckas detta ej på frivillighetens väg, användes tvång. Föreningen fordrar fördenskull, att arbetsgifvarne underlåta att anställa arbetare, som icke tillhöra densamma. Vägrar arbetsgifvaren att efterkomma denna fordran, strejka föreningens medlemmar. De engelska fackföreningarne söka alltså att tvinga utom dem stående arbetare att ingå i föreningarna, vid äfventyr att de annars icke få arbete och således blifva utan inkomst. Då nu tydligen tvång, att ingå i en förening, är ett lika stort ingrepp i föreningsrätten, som tvång att utgå ur en förening, tillämpa sålunda fackföreningarna själfva just det förfarande, som af förf. anses absolut fördömligt, när det användes af arbetsgifvarne. Förf. har visserligen förklarat, att ett dylikt förfarande från fackföreningarnas sida är oberättigadt (sid. 26). Men detta förråder blott förf:s obekantskap med de af honom så varmt förordade engelska fackföreningarnas utvecklingshistoria och nuvarande principer. Dylikt tvång är så godt som oskiljaktligt från fackföreningsrörelsen. Dessa föreningar betrakta detta tvång icke blott såsom fullt på sin plats, utan rent af såsom nödvändigt för sina syften. Jag kunde i detta afseende nöja mig med att hänvisa till förf:s egen auktoritet (Brentano, Arbeitergilden der Gegenwart II sid. 56 o. ff.) men jag kan icke underlåta att citera följande uttalande ur ett arbete af de numera erkänt förnämsta auktoriteterna på detta område, Sidney Webb och Beatrice Webb.¹ Det heter sålunda (Band I sid. 191 i den tyska öfversättningen): »Hvarje kännare af fackföreningarnas historia vet, att utestängandet af icke-fackföreningsmedlemmar från arbete är lika gammalt som fackföreningsrörelsen I de bäst organiserade yrkena är tvånget så fullständigt, att det ej mer framträder såsom ett tvång. Ingen arbetare, som ej tillhör dylik fackförening, tänker någonsin på att söka arbete inom yrket och icke heller skulle han ha ringaste utsikt att erhålla sådant. . . . Detta tysta, omärkbara, men absoluta tvång är idealet för hvarje fackförening. Det händer väl, att en fackförenings-tjänsteman i ett yrke med ofullständigt organiserade arbetare offentligen eller inför en Kongl. komité förklarar, att medlemmarne af hans förening endast önska, att arbetarne frivilligt inträda i föreningen. Huru uppriktigt

¹ Industrial Democracy (tyska öfversättningen, till hvilken citatet i texten hänvisar, har titeln: Theorie und Praxis der englischen Gewerkvereine). Se ock II sid. 74.

menade dylika yttranden af enskilda personer än må vara, säkert är, att, så snart flertalet arbetare inom ett yrke tillhöra en fackförening, omfattar densamma städse principen om obligatoriskt tillträde och tillämpar denna princip med desto större stränghet, ju mera föreningen växer i styrka».

Med det sagda torde det vara bevisadt, att den af förf. uppställda normen, att hvarje åtgärd från arbetsgifvarnes sida, för att tvinga arbetare att utgå ur fackförening, skulle vara oberättigad, icke är hållbar. Det moraliska bedömandet af dylik åtgärd beror helt och hållet på omständigheterna i det särskilda fallet. För att falla dom i den norrländska konflikten, är det således nödvändigt att känna dessa omständigheter. Men denna kännedom saknar ju förf. enligt sitt eget erkännande. Han borde därför hafva afhållit sig från hvarje omdöme om denna konflikt.

Äfven jag befinner mig i samma ställning som förf. Jag vill därför ej uttala mig om ifrågavarande konflikt, utan vill blott påpeka en af förf. förbisedd omständighet, som bör tagas med i betraktande vid bedömande af densamma. När arbetsgifvarne stå emot väl organiserade fackföreningar med rent ekonomiska syften, veta de, att, om de uppfylla arbetarnes rättmätiga fordringar, ha de goda utsikter att förekomma arbetsinställelser. Men om fackföreningarne tillhöra en organisation, sådan som socialdemokratien, hvilken på sitt program uppställt allmän strejk (s. k. storstrejk) såsom medel för politiska syften, ega arbetsgifvarne, när storstrejken utbryter, icke något medel för att kvarhålla sina arbetare. Att det är arbetsgifvarnes rätt, ja plikt att söka förekomma en dylik eventualitet, därom borde ingen tvekan finnas. Och att hot om afsked åt de arbetare, som kvarstå i en organisation med dylikt syfte, är ett fullt tillbörligt medel, är enligt min mening lika klart.

Angående det berättigade i arbetsgifvarnes bestämmelser för de föreningar, hvilka arbetarne tillåtits bilda, kan jag af nyss angifna skäl ej yttra mig. Om denna punkt, liksom om förhållandena mellan våra arbetsgifvare och arbetare i öfrigt, lär väl den komité, som får i uppdrag att utreda möjligheten af skiljedom mellan nämnda parter, komma att lämna erforderlig utredning. Först då en dylik objektiv och opartisk utredning föreligger, är det för en utomstående möjligt, att bilda sig ett opartiskt omdöme om den ena eller andra partens tillvägagående.

Professor Hjärnes föredrag faller till en del utom det område, som i denna tidskrift behandlas. I öfrigt innehåller det en skildring af Norrland och dess arbetsgifvare, den förra kort, men förhoppningsfull, den senare erkännande och välvillig. Så kommer en kritik af socialismen med framhållande af faran af, att arbetarne mer manngrannt ansluta sig till socialdemokratien. Huru denna fara skall undanrödjas, angifver förf., men på ett så dunkelt sätt, att jag ej lyckats fatta, hvori medlet skulle bestå, hvarför jag ej kan meddela något därom. Följer så en redogörelse för fackföreningsidén, med upplysning om, att fackföreningarna ej med nödvändighet behöfva vara socialistiska. Förf. betonar för öfrigt, att det med rätta kan fordras, att det vapen, arbetarne hafva i fackföreningarna, endast användes för ekonomiska intressen, och uttalar den för de med den engelska fackföreningsrörelsen förtrogne något optimistiska förtröstan, att, om så sker, fackföreningarne icke innebära någon fara för affärslivets säkerhet och framtid. Förf. tyckes vara obekant med, hvad det kostat England att skapa sina numera till stor del utmärkt organiserade och ovärderliga fackföreningar. Vid den bekanta debatten rörande arbetarefrågan i »Verein für Socialpolitik» 1890 uttalade också Schmoller såsom sin åsikt, att Tysklands industri sannolikt icke skulle stå ut med att genomgå, hvad han kallar för fackföreningsrörelsens slyngelår, och hvilka England hade lyckan att genomgå, medan det ännu innehade absolut supremati på det industriella området. Förståndigare är då att, såom Hildebrand, fordra statens medverkan för att mildra dessa utbildningsårens faror.

Förf. afslutar sin nationalekonomiska utredning med att erkänna, att arbetsgifvarnes konflikt med fackföreningarne har sitt berättigande. Socialismen har nämligen vridit fackföreningsrörelsen på sned. Så kommer en förkrossande rad af anklagelser mot socialismen, som jag tager mig friheten anförä ordgrannt:

»Man behöfver ej i allo bestrida socialisternas nit för arbetarnes äfven ekonomiska välfärd för att häfda den uppfattningen, att de för mycket tänkt på att värfva dem till medlemmar i sitt politiska klassparti. De ha nog ofta behandlat arbetarnes ekonomiska tvister med sina arbetsgifvare från främmande synpunkter, med berådt mod ej tagit hänsyn till affärsföretagens livsvillkor och olika beskaffenhet, velat framtvinga andra metoder och en annan disciplin än arbetets egen art kunde medgifva, velat utestänga från arbete de arbetare och arbetschefer, som ej lydigt ställt sig under deras partifana. För socialismen är, under afvaktan på den stora politiska segern, själfva klasskampen sitt eget mål, ej dess mildring och biläggning

genom hedersamma freder eller vapenstillestånd från fall till fall. Det ligger därför i socialismens partiinträse att skärpa de uppstående konflikterna så mycket som möjligt, på det att klasskampen måtte blomstra i frodigaste måtto och »klassmedvetandet» utpräglas i tänkbart starkaste afsöndring och förbittring. Arbetarnes organisationer ledas därför i sådant syfte och i denna riktning. Man vet, att socialismen söker tillspetsa dem till brukbara verktyg för en framdeles eftertraktad s. k. »storstrejk», som förmenas kunna komma en märkvärdig politisk omhuvfning å stad. Och i samma syfte har socialismen hos oss i tior genomdrifvit det tvångsdekretet, att alla fackföreningar, som vilja ingå i den allmänna »landsorganisationen», också skola inskrifva sig i det socialdemokratiska partiet. — Detta öfvertag har socialismen vunnit icke genom sina läror, utan genom sin propaganda för arbetarnes sammanslutning till skydd för sina ekonomiska intressen. Socialismen har där naturligtvis lagt in sitt politiska gökägg, och det kan nog hända, att den fullfjädrade snyltgästen åter upp födan för många arbetare och deras barn».

Förf. framhåller därefter, att det är en angelägen sak att få bort socialismen ur fackföreningsrörelsen ju förr dess hällre. Att förf. förut i sin skrift haft klart för sig, huru detta skall tillgå, har han nu tydligen glömt bort. Han öfverlämnar nämligen nu denna sak åt »den praktiska och ekonomiska företagsamheten, som nog torde finna sina utvägar, om ej genast, åtminstone efter vunnen erfarenhet genom upprepade försök», men ger dock några antydningar i och för de första försöken.

D. D.

F. W. WESTERLUND. *Självmorden i Finland 1861—1895*. Helsingfors 1898.

Detta arbete utgör en statistisk sammanställning af antalet själfmord i Finland under åren 1861—1895 samt en undersökning af orsakerna till den konstanta minskning i själfmordsfrekvensen, som under en längre tid visat sig i Finland, samtidigt med att själfmorden i de flästa andra länder ökats på ett oroväckande sätt. Dessa orsaker vill förf. finna i två omständigheter: å ena sidan det ökade ekonomiska välståndet, å den andra minskningen i bränvinskonsumtionen, särskildt efter husbehofsbrännings afskaffande (1866). Förf. anställer jämförelser med några andra länder, och framhåller, att samma orsaker som i Finland tyckas äfven i Norge hafva åstadkommit, att själfmorden minskats. I Danmark äro både alkoholförbrukning och själfmordsfrekvens allt fortfarande höga; i Sverige hafva själfmorden ökats, ehuru det svenska folket nu utmärker sig för större